

KARÁCSONY.

ÍRTA: DR. SZTRAKONICZKY KÁROLY.

A napokban, egy szürke, ködös decemberi reggel, a körút közepén egy nagy társzeret láttam, amely tele volt rakva frissen vágott, zöld, fiatal fenyőfákkal. Egy pillanat alatt felvidult a lelkem, amelyet pedig nagyon megfektűt már az esős, csúnya december tompa rezignációja és egyszerre arra gondoltam, hogy nemsokára karácsony lesz. Szép, meleg, barátságos kis ünnep, az esztendő legszebb napja, amelyen az emberek, ha még olyan fásulttá és érzéketlenné is tette őket a hétköznapok szürke melankóliája, felengednek a hidegségükből, vidámak lesznek, derűs lelkűek és tréfakedvelők, mert a karácsony hangulata megüli a lelküket s a barátságos szobák melengető mélyén felgyúló pici gyertyák fénye mellett szívesen fognak áldozni az otthon és a családi szeretet szellemének. Magam előtt láttam a karácsonyi ünnep egész fogalom- és érzelmvilágát minden emlékes poézisével egyetemben s kedves emlékezések és biztató reménykedések ütötték tanyát a szívemben. Mindezt egy rakás zöld, meztelen fenyő ébresztette fel bennem, amelyet kinlódva cipelt odébb két agyondolgozott pára. S nagyon csodálkoztam, hogy csak most, csak ilyen véletlenül jutottam bele ebbe az ellágyuló karácsonyi hangulatba, holott ha elgondolom, az utcákat már hetek óta beragyogja a sok karácsonyi cífróság, a kirakatok tele vannak aranyban és ezüstben csillogó ékességekkel és szinte a fülembé ordítják, hogy nemsokára karácsony lesz. Valahogy hiba van ezekben a dolgokban, aranynak, ezüstnek, úgy látszik, hamis a csillogása, mert csak szípkázák és vakítja a szemet, de nem tudja megadni nekem azt a hangulatot, amelyre karácsony estéjén szükségem van. Nem tudom, milyenek lesznek azok a karácsonyfák, amelyeket ezekkel díszítenek majd fel, de nem bízom bennük. És sajnálom azokat az embereket, akiknek kifejezéstelen, néma lesz a karácsonyfájuk, mint egy szívesen várt vendég, aki érzést, hangulatot, örömet kellett volna hogy magával hozzon s most mégis üres kezekkel híven áll a szoba sarkában, mert mindezekkel adós maradt.

Pedig az a messziről idekerült hagyományos fenyő, a karácsonyfa nagyon nagy fontossággal bír, sokkal több fontossággal, mint ahogy első pillanatra gondolnók. A karácsonyfa a külső megjelenési formája a karácsonyi ünnepnek, a karácsonyi érzéseknek. A karácsonyi érzésekre pedig szüksége van az emberiségnek még ezerkilencszáztizenegyenben is, a karácsony az az ünnep, amely a munka és a legjózanabb realizmus éveiben is aktuális maradt. Az emberi lélek most már sok százados tradíciók és felhalmozott tudat alatti emlékek folytán megkívánja ezt az egy napot, amikor önmagába és azok felé fordul, akiket szeret, amikor egy pillanatra, csak egy estére minden egyébtől, a tegnaptól és holnaptól elvonatkozva a béke, a szeretet és a családi vonzódás érzéseinek élhet. Annak a rejtelmes, zsongító boldogságnak, amely karácsony estéjén reáfekszik a lélekre, mindenki szívesen odaadja magát és oda tudja magát adni, ez a családi kör ünnepe s a karácsonyfa gyertyái az otthon szellemének tiszteletére felgyújtott áldozati tüzek. A karácsonyi ünnep idealizmusa csodálatosképpen egészen épen maradt s vele együtt a karácsonyfa is, amely ennek az idealizmusnak mindenkorí kifejezője volt. A karácsonyfa, akármí is volt a kezdete, eredetének oka, ma már a hozzáfűződő hagyományok folytán egészen biztosan körülírt, határozott rendeltetést nyert: szimbóluma azoknak az érzéseknek, amelyek felújítására a karácsonyi ünnep hívatott, de másrészt ugyanazoknak előidézője, létrehozója is. A karácsonyfa kifejezi mindazt, ami a lelkünkben a karácsonyi ünneppel kapcsolatban él, de másrészt éppen ez okozza, hogy csak reá kell néznünk a levágott fenyőre s azonnal megindul a szívünk táján valami melegség, ami a karácsonyra emlékeztet. S éppen azért a karácsonyfának olyannak kell lennie, hogy ezt a kettős feladatát betöltse, ez a kettős szerep s annak végrehajtása a karácsonyfa esztétikus vagy nem esztétikus mivoltának mérlege. A karácsonyi ünnep érzé-

seinek konzerválása a cél s ez adja meg a karácsonyfának, mint artisztikus jelenségnek, a lelki tartalmát. S éppen azért egészen bizonyos, hogy a művészi karácsonyfadíszítés szabályait ez a konzervatív cél kell hogy diktálja s éppen olyan kétségtelen az is, hogy csak a művészi karácsonyfa tud ennek a célnak megfelelni, mert emberi érzések megjelenítésére, szimbolizálására egyedül a művészet képes.

A legújabb kor azonban kissé kegyetlenül és tapintat nélkül bánt el a karácsonyfával. A gépek éppen olyan kevéssé törődtek a szeretet ünnepével, mint a művészettel s a gyárpar üzleti kalkuláció alapján akarta elintézni azt, ami pedig egyedül a szív dolga. Hamis aranyban ragyogó cifraságok, ezerszámra előállított hazug pléh- és üvegdiszkek jöttek létre ilyenképpen, valamennyien olyan dolgok, amelyek rajta van a gyár és az en-gros üzlet szaga s amelyek az izléstelenségen kívül az idegenségük miatt sem tudnak megfelelni annak a célnak, amelyre vállalkoztak. A modern technika minden vívmányát át akarják vinni a karácsonyfa is, erre a szubtilis, túlfinom kifejezési módra, amelynek egyetlen éltetője a konzervativizmus és a hozzáfűződő tradíciók. S ez előtt az áramlat előtt semmi sem szent, még a józan ész sem; a fenyőfa ágaiából legújabban villanygyertyák nőnek ki s míg a gyertyák apró lángja fel tudta bennünk ébreszteni mindazt a lelki kincset, amelyet emlékek, visszapillantások, átélt boldog órák töredékeképpen a lelkünkben megőriztünk, a villanykörték hideg fénye semmit sem tud róluk s fényes világossága dacára mi sem látunk benne semmit. Az emberi produkció semmiféle területén nem olyan megokolt, szükséges a saját munka és a kézzel való alkotás, mint itt, csak a mi kezeink tudják a karácsonyfát feldíszíteni azon skála szerint, amelynek lelki rezonanciáját régmúlt időkben ismerjük s amelynek segítségével fel tudjuk idézni az azokból fakadó édesbús melódiákat. Egy karácsonyfa, amelyet magam csináltam, az egész múltamat, mindent, ami az emlékeimben kedves, meghitt és kellemes, jelentheti a számomra, de mit kezdjek egy fával, amelyet idegen emberek csináltak meg anélkül, hogy ismertek volna engem? Végignézek rajta, mint egy kirakaton, de semmivel sem érdekel jobban, mint az ott kiállított idegen holmík.

Pedig ezek az idegen holmík nemcsak a lélek szubjektív követelményeivel bánnak mostohán, az izléshez és az artisztikus szükségletekhez sem kegyelmesebbek. A bolti árú, a vásári karácsonyfadísz nemcsak az otthonom belsejétől idegen, a művészethez sincsen sok köze. A karácsonyfadíszítéssel foglalkozó üzlet éppen a közömbösségnél és ridegségnél fogva, amely a produkcióját vezeti, nagyon szánalmas és a karácsonyfa poétikus jelentőségéhez merőben méltatlan dolgokat produkál, amelyeknek alkalmazása nagyon kedvezőtlen tanubizonyosságot tesz a szülők, a nagyok fantáziájáról s még kedvezőtlenebb irányba tereli a kicsik, a gyermekek fantáziáját. Angolkóros angyalkák bámulnak le a fenyő legfelső ágáról idióta mosolygással és a habsütemény formátlan naturalizmusával megformált hattyúk, kéményseprők és szerencsemalacok bosszantják a szemet. A bonbonniérek ostoba arannyal átszőtt zsákok és a fa lábától a tetejéig diadalmas hadjáratot tart az utánczó pléh és üveg. Semmi izlés nincsen ezekben a dolgokban és ami még fontosabb: semmi őszinteség. Ezek a holmík folyton hazudnak, kéményseprőknek, angyaloknak és pénzes zacskóknak hazudják magukat, vagy gyümölcsnek és aranydiónak, szépen elrejtve hamis mivoltukat. Ilyenformán azokat az érzéseket, amelyeknek feltétlenül tisztáknak és őszintéknek kell lenniök, csupa hazugságok szimbolizálják s a családi ünnep harmóniájának legerősebb hangja teljesen disszonáns. Pedig ez az anomália a legélesebb és legsértőbb valamennyi anomáliák között; ha minden hazugság volna a világon, a karácsonyfának akkor is valódnak kellene lennie. Kegyetlenség a gyermeknek papírmásé-almákat és körtéket mutogatni, amelyekbe hiába próbál beleharapni: csak a foga fájdul meg tőle és az illúziója foszlik szerteszét. Az élet első nagy csalódását ilyenképpen a szeretet és az ajándék fája hozza meg a számára; milyen ferde dolog az ilyen karácsonyi ünnep. S maga a hazugság rendesen éppen a szülőktől indul ki, akik nagy, ragyogó és gazdag karácsonyfát akarnak, holott ők maguk nem gazdagok s valódi pompára nem képesek. Így azután a karácsonyesti szobába egy talmi-

arannyal ékeskedő, álruhás vendég kerül, aki megtanítja a gyermeket a hazugságra s felfokozza a fantáziáját olyan dolgok után, amelyeket hamisan és rosszul ismer meg s amelyek után helytelenül vágyakozik. Nagyon káros és nagyon vétkes ez a hazug s ennél fogva művészietlen eljárás éppen akkor, amikor a gyermek lelke a legpuhább, mikor állandó intenzitásban tartja a befogadóképességét a karácsonyi láz, amikor a szeretet rajongásával fogad a szívébe mindent, amit a karácsonyfa, az ígéretnek és ajándéknak ez a csodálatos fája, nyújt. Ez az a pillanat, amikor a gyermek lelke a kezünkben van, mikor a fantáziáját és az izlését olyanná formálhatjuk, amilyenre akarjuk, nagyon nagy mulasztás, ha elszalasztjuk ezt az alkalmat és nem vigyázunk arra, hogy ebben a pillanatban artisztikus formák, nemes, művészi jelenségek felé fordítsuk a gyermek lelkét s ilyenképpen reáforrasszuk a művészi izlés zománcát.

S ugyanez a szempont kell hogy domináljon az ajándékok megválasztásánál is, amely szintén nem történik a leghelyesebb irányban. Az emberek rendszeren többet, elegánsabbat akarnak adni, mint amennyire képesek és így cserélődik ki azután a mutatós holmík egész izléstelen lomtára. A gyermek nem kapja meg azokat a dolgokat, amelyek a lelkét kellően megformálnák, a felnőtt pedig rendszeren olyan dolgokhoz jut, amelyekkel nem tud mit kezdeni. Az emberek dísz tárgyakat küldenek az ismerőseiknek, amelyeket azok rendszeren nem tudnak eléggé elrejteni. Az ajándékozó tehát ahelyett, hogy figyelmes és jó barát módjára valami apró kis szükségletet elégítene ki gondos kézzel, többnyire csak bosszúságot okoz. A célszerűség, amelyből minden modern artisztikum kiindul, úgyszólván teljesen hiányzik a karácsonyi ajándékokból és semmi sem ritkább, mint az artisztikus forma. Az ajándék tehát, amely az ajándékozó baráti érzelmeit kellene hogy realizálja, hazug és művészietlen, az őszinteség hiányát és a rossz izlést hirdeti. S ilyenképpen az egész karácsonyi gondolatkör, a karácsony ünnepének nemes érzelmvilága sok apró, kellemetlen hazugsággal fonódik össze és lassankint el kell hogy vesztse eredeti formáját. Éppen úgy, mint a levágott fenyő, amely a maga valódi, zöld meztelenségében egy társzekér hátán is képes arra, hogy felébressze bennem a karácsony hangulatát, de azonnal elveszti minden varázsát és jelentőségét, amint izléstelen holmikkal telerakva, az emberi meg nem értés súlya alatt görnyedezve úgy kerül elélem, mint egy mesebeli királyfi, akit a színpadon csodáltam, bámultam és szerettem s aki most a közelemben állva megláttatja velem a festéket, a kócot, a kopott selymet és az üveggyémántokat.

